

ЗАКОН ЗА НАУЧНИТЕ СТЕПЕНИ И НАУЧНИТЕ ЗВАНИЯ

Обн., ДВ, бр. 36 от 9.05.1972 г., изм. и доп., бр. 43 от 6.06.1975 г., бр. 12 от 11.02.1977 г., бр. 61 от 4.08.1981 г., бр. 94 от 5.12.1986 г., бр. 10 от 2.02.1990 г., доп., бр. 59 от 21.07.1992 г., изм., бр. 112 от 27.12.1995 г., бр. 28 от 2.04.1996 г., бр. 54 от 4.07.2000 г., в сила от 4.07.2000 г.
кн. 3/92 г., стр. 66; кн. 8/92 г., стр. 290; кн. 1/96 г., стр. 47; кн. 5/96 г., стр. 541
т. 4, р. 2, № 260

I. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. (1) Този закон урежда научните степени и звания, условията и реда за тяхното даване и отнемане с цел да съдействува за развитие на науката и за приложение на нейните постижения в практиката.

(2) Този закон не урежда академичните звания.

Чл. 2. (1) Научните степени са:

а) доктор и

б) доктор на науките.

(2) Българската академия на науките и висшите училища могат да дават със съгласието на Висшата атестационна комисия научна степен "почетен доктор" на чужди граждани с висше образование, които имат заслуги за развитие на науката и за укрепване на културните връзки с Народна република България.

Чл. 3. (1) Научните звания са:

а) асистент; научен сътрудник;

б) доцент; старши научен сътрудник II степен;

в) професор; старши научен сътрудник I степен.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 43 от 1975 г.) На лицата, които преподават специалните дисциплини във висшите училища по изкуствата, както и на лицата, които преподават на неспециалисти чужди езици, физкултура и спорт или организация за защита на населението и народното стопанство, се дава научното звание "преподавател".

II. УСЛОВИЯ ЗА ДАВАНЕ НА НАУЧНИ СТЕПЕНИ

Чл. 4. (1) Научните степени "доктор" и "доктор на науките" се дават на лица с висше образование, които са защитили дисертационен труд.

(2) Дисертационен труд може да бъде:

а) научноизследователски труд, отпечатан изцяло или в съществени негови части;

б) оригинално творческо научно постижение (откритие, изобретение, конструкторска, технологическа, проектантска или друга научноприложна разработка), което е внедрено.

(3) Дисертационният труд може да бъде и част от колективен труд, ако изрично е посочено, че тя е създадена от кандидата.

(4) Защитата за получаване на научна степен "доктор" се предхожда от полагане на определени изпити. Това изискване не се отнася за лицата, хабилитирани в съответната научна област.

Чл. 5. (1) Дисертационните трудове трябва да бъдат насочени към решаване на научни или научноприложни проблеми, свързани с нуждите на социалистическото развитие на страната, да съответствуват на съвременните постижения на науката и практиката и творчески да ги развиват.

(2) Дисертационните трудове трябва да съдържат:

а) за получаване на научна степен "доктор" - научни или научноприложни резултати, които представляват оригинален принос в науката. Дисертационният труд трябва също да показва, че кандидатът има задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания;

б) за получаване на научна степен "доктор на науките" - теоретични обобщения и решения на големи научни или научноприложни проблеми, които съответствуват на съвременните постижения и представляват значителен оригинален принос в науката.

Чл. 6. Дисертационните трудове за получаване на научна степен "доктор" се подготвят чрез докторантура или самостоятелно, а за "доктор на науките" - самостоятелно.

Чл. 7. (1) Основна форма за организирана подготовка на висококвалифицирани специалисти за научноизследователска и педагогическа работа е докторантурата. Чрез докторантура се подготвят висококвалифицирани специалисти и за нуждите на управлението и производството.

(2) Докторантурата е редовна и задочна.

Чл. 8. (Изм. - ДВ, бр. 94 от 1986 г., бр. 54 от 2000 г.) Министерският съвет утвърждава държавни изисквания за приемане и обучение на докторантите.

III. УСЛОВИЯ ЗА ДАВАНЕ НА НАУЧНИ ЗВАНИЯ

Чл. 9. (1) Научните звания "асистент" и "научен сътрудник" се дават на лица с висше образование, не по-възрастни от 35 години, а за лицата с научна степен - от 40 години, които имат постижения в науката или в практиката.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 43 от 1975 г.) Изискването за възраст се отнася и за научното звание "преподавател", с изключение на преподавателите по специалните дисциплини във висшите училища по изкуствата.

Чл. 10. Научното звание "старши научен сътрудник II степен" се дава на лица с научна степен, които освен труда, въз основа на който са получили научна степен "доктор", имат и други отпечатани научни изследвания или оригинални творчески постижения на високо научно равнище.

Чл. 11. Научното звание "доцент" се дава на лица с научна степен, които освен труда, въз основа на който са получили научната степен "доктор", имат и други отпечатани научни изследвания или оригинални творчески постижения на високо научно равнище, при осигурен минимум педагогическа дейност, определен с правилник.

Чл. 12. Научно звание "доцент" или "старши научен сътрудник II степен" може да бъде дадено и на лице с висше образование, което няма научна степен, но е висококвалифициран специалист от практиката или има продължителен научнопедагогически или научноизследователски стаж и отговаря на останалите изисквания. В тези случаи кандидатът представя хабилитационен труд.

Чл. 13. Научното звание "старши научен сътрудник I степен" се дава на лица с висше образование, които имат отпечатани значителни научни изследвания или оригинални творчески постижения на особено високо научно равнище.

Чл. 14. Научното звание "професор" се дава на лица с висше образование, които имат отпечатани значителни оригинални научни изследвания или оригинални творчески постижения на особено високо научно равнище, при осигурен минимум педагогическа дейност, определен с правилник.

Чл. 15. В случаите по чл. 13 и 14 кандидатите, които нямат научна степен "доктор на науките", представят хабилитационен труд.

Чл. 16. (1) Хабилитационните трудове и другите научни изследвания и творчески постижения по чл. 10 - 15 трябва да бъдат насочени към решаване на научни

или на научноприложни проблеми, свързани с нуждите на социалистическото развитие на страната, да съответствуват на съвременните постижения на науката и практиката и творчески да ги развиват.

(2) Хабилитационният труд може да бъде и част от колективен труд, ако изрично е установено, че тя е създадена от кандидата.

(3) Хабилитационният труд след получаване на научно звание не може да бъде защитаван като дисертационен.

Чл. 17. Когато се преценяват кандидатите за научни звания по чл. 10-14, се вземат пред вид всички представени от тях научни изследвания и творчески постижения, както и техните политически и морални качества.

IV. РЕД ЗА ДАВАНЕ И ОТНЕМАНЕ НА НАУЧНИТЕ СТЕПЕНИ И ЗВАНИЯ

Чл. 18. (1) Научните степени и научните звания "старши научен сътрудник II степен", "доцент", "старши научен сътрудник I степен" и "професор" се дават от научните комисии на Висшата атестационна комисия по предложение на научните съвети на съответните научни организации.

(2) (Нова - ДВ, бр. 10 от 1990 г.) Когато кандидатите за научни звания по предходната алинея притежават съответната научна степен, научните звания "старши научен сътрудник II степен", "доцент", "старши научен сътрудник I степен" и "професор" се дават от научните съвети на научните организации, в състава на които има най-малко 19 хабилитирани лица или доктори на науките. Не по-малко от половината плюс един от членовете на съвета трябва да са хабилитирани лица или доктори на науките в съответната научна област или научна специалност, по която е обявен конкурсът.

Чл. 19. Президиумът на Висшата атестационна комисия определя кои научни съвети по кои научни области могат да провеждат защита на дисертационни трудове и избори за хабилитиране на научни работници.

Чл. 20. (1) Процедурата за защита на дисертационни трудове се открива, а конкурсите за избиране на хабилитирани научни работници се обявяват по решение на съответните научни съвети.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 94 от 1986 г., отм., бр. 10 от 1990 г.).

Чл. 21. (1) Научният съвет избира рецензенти на представените дисертационни или хабилитационни трудове.

(2) За рецензенти на трудове за получаване на научната степен "доктор" и за даване на научните звания "старши научен сътрудник II степен" и "доцент" се избират двама хабилитирани научни работници, от които поне един професор, старши научен сътрудник I степен или доктор на науките.

(3) За рецензенти на трудове за получаване на научната степен "доктор на науките" или за даване на научните звания "старши научен сътрудник I степен" и "професор" се избират трима хабилитирани научни работници, от които поне двама професори, старши научни сътрудници I степен или доктори на науките.

(4) Докторите на науките могат да бъдат рецензенти независимо от това, дали са хабилитирани.

(5) По специалностите, по които няма достатъчен брой старши научни сътрудници I степен, професори и доктори на науките, с разрешение на Висшата атестационна комисия могат да се избират за рецензенти и други хабилитирани научни работници.

Чл. 22. (1) Рецензентите са длъжни да представят рецензиите си не по-късно от три месеца след получаване на материалите.

(2) В рецензиите трябва да бъдат посочени и обосновани приносите на кандидатите и наличието на всички останали условия за даване на съответната научна степен или звание.

(3) За съзнателно дадени неверни преценки рецензентите носят дисциплинарна отговорност.

Чл. 23. (1) Заседанието на научния съвет се счита за редовно, ако присъствуват най-малко 2/3 от неговия списъчен състав.

(2) При определяне на списъчния състав на научния съвет не се вземат предвид членовете, които се намират в чужбина, отсъствуват поради болест или им е разрешен продължителен отпуск. По този ред могат да се приспадат до 1/6 от членовете на научния съвет.

(3) Научният съвет взема решенията си с мнозинство повече от половината от списъчния състав, определен по реда на предходната алинея.

(4) Гласуването е тайно.

Чл. 24. (1) Защитата на дисертационни трудове се провежда на публични заседания на научния съвет.

(2) При провеждане на избори за хабилитиране на научни работници присъствуват само членовете на научния съвет.

(3) Защитата на дисертационни трудове и изборите за хабилитиране на научни работници по материали с поверителен характер се провеждат на закрити заседания.

Чл. 25. (1) При проведена защита или избор протоколът от заседанието и другите материали се изпращат на съответната научна комисия.

(2) Когато с решението на научния съвет се прави предложение за даване на научна степен или звание, научната комисия взема съответно решение съгласно чл. 18 от този закон.

(3) В случаите, когато с решението на научния съвет не се прави предложение за даване на научна степен или звание, съответната научна комисия дава мнение пред Президиума на Висшата атестационна комисия дали при вземането на това решение е допуснато съществено отклонение от установените критерии. Президиумът на Висшата атестационна комисия, ако установи, че е допуснато съществено отклонение от установените критерии, може да отмени решението и да върне случая за ново разглеждане от научния съвет или сам да реши въпроса.

Чл. 26. (1) Научният съвет може да направи възражение в месечен срок срещу решението на научната комисия, с което се отказва даване на научна степен или звание.

(2) По възражението се произнася научната комисия.

Чл. 27. (1) (Доп. - ДВ, бр. 10 от 1990 г.) Когато решението на научната комисия и на научния съвет по ал. 2 на чл. 18, с което се дава, или решението, с което повторно се отказва даване на научна степен или звание, се отклонява съществено от установените критерии, Президиумът на Висшата атестационна комисия може да го отмени и да върне материалите за ново разглеждане.

(2) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 10 от 1990 г.) Президиумът на Висшата атестационна комисия може да образува производство по предходната алинея най-късно два месеца след получаване на материалите от научната комисия и от научния съвет по ал. 2 на чл. 18. В противен случай решението на научната комисия се счита за окончателно.

(3) (Нова - ДВ, бр. 61 от 1981 г., доп., бр. 10 от 1990 г.) Когато в случаите по ал. 1 научната комисия и научният съвет по ал. 2 на чл. 18 потвърди решението си и Президиумът на Висшата атестационна комисия отново образува контролно производство, той може сам да реши въпроса.

Чл. 27а. (Нов - ДВ, бр. 61 от 1981 г.) Решенията на Президиума на Висшата атестационна комисия по чл. 25, ал. 3 и чл. 27, ал. 3 са окончателни, не могат да се преразглеждат и не подлежат на съдебен контрол.

Чл. 28. (1) Кандидатите за научни степени и звания могат в месечен срок да правят възражения срещу отрицателните решения на научните съвети и на научните комисии само за допуснати нарушения по процедурата или за неправилно изчисляване на необходимото мнозинство.

(2) Тези възражения се разглеждат от Президиума на Висшата атестационна комисия.

(3) При допуснато съществено нарушение на процедурата се провежда нова защита или избор, съответно ново заседание на научната комисия. Решението, което е взето с неправилно изчисляване на мнозинството, се изменя от научния съвет или от научната комисия в съответствие с действителния резултат от гласуването.

Чл. 29. (1) Научните звания "асистент", "научен сътрудник" и "преподавател" се дават от съответните научни съвети чрез конкурс въз основа на изпит по специалността, положен с успех най-малко много добър (5,00).

(2) Когато на конкурса се явят един или повече кандидати с научна степен, защитили дисертация по съответната научна специалност, те не полагат изпит, а се провежда избор от научния съвет.

(3) Ако по реда на предходната алинея не бъде избран нито един от кандидатите с научна степен, провежда се изпит, в който участвуват всички кандидати.

Чл. 30. (1) (Изм. - ДВ, бр. 10 от 1990 г.) Не може да бъде дадена научна степен или звание, а дадената се отнема на лице, спрямо което е постановена влязла в сила присъда за тежко умишлено или за позорно престъпление.

(2) Отнема се научната степен или научното звание и когато бъде установено, че трудовете, въз основа на които е дадена, или значителни части от тях са написани или създадени от друго лице.

(3) Отнема се научното звание и на лице, което, след като е хабилитирано по установения ред, в определения с правилника срок не заеме длъжността, на която е назначено.

Чл. 31. (1) В случаите по предходния член научните степени и научните звания се отнемат:

а) научните степени и научните звания "старши научен сътрудник II степен", "доцент", "старши научен сътрудник I степен" и "професор" - от съответната научна комисия;

б) научните звания "асистент", "научен сътрудник" и "преподавател" - от съответния научен съвет.

(2) Засегнатите лица могат в месечен срок от получаването на съобщението да обжалват решението за отнемане на научната степен или звание:

а) в случаите по буква "а" на предходната алинея - пред Президиума на Висшата атестационна комисия;

б) в случаите по буква "б" на предходната алинея - пред съответния министър или ръководител на друго ведомство.

V. ВИСША АТЕСТАЦИОННА КОМИСИЯ

Чл. 32. (Изм. - ДВ, бр. 12 от 1977 г., бр. 94 от 1986 г.) Висшата атестационна комисия е към Министерския съвет и се състои от президиум и научни комисии по отделни научни области или специалности.

Чл. 33. (1) Президиумът на Висшата атестационна комисия се състои от председател, заместник-председател, научен секретар и членове.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 12 от 1977 г., бр. 94 от 1986 г.) Председателят, заместник-председателят и научният секретар на Висшата атестационна комисия се назначават от председателя на Министерския съвет за срок от три години по предложение на председателя на Министерския съвет, а членовете на Президиума и на научните комисии на Висшата атестационна комисия се назначават за същия срок от председателя на Министерския съвет.

(3) В Президиума на Висшата атестационна комисия се включват хабилитирани научни работници и доктори на науките.

(4) Едно лице не може да бъде последователно в състава на Президиума на Висшата атестационна комисия повече от два мандата.

(5) Всеки три години се подменя най-малко 1/2 от състава на Президиума на Висшата атестационна комисия.

Чл. 34. Президиумът на Висшата атестационна комисия:

а) определя кои научни съвети по кои области на науката могат да провеждат защита на дисертационни трудове и избори за хабилитиране на научни работници;

б) конкретизира критериите за даване на научни степени и звания в отделните области на науката;

в) осъществява методическо ръководство на научните съвети и научните комисии по даване на научни степени и звания;

г) упражнява контрол и внася единство в критериите за даване на научни степени и звания;

д) издава разрешения за защита на дисертационни трудове в чужбина, утвърждава и приравнява получени в чужбина научни степени;

е) издава дипломи за научните степени и свидетелства за научните звания "старши научен сътрудник II степен", "доцент", "старши научен сътрудник I степен" и "професор";

ж) разглежда възражения за нарушаване на процедурата и за неправилно изчисляване на необходимото мнозинство от научните съвети и от научните комисии.

Чл. 35. Президиумът на Висшата атестационна комисия дава разрешение за защита на дисертационни трудове в чужбина само за онези клонове на науката, които не са застъпени или не са достатъчно развити в Народна република България, както и в случаите, когато това е от интерес за предоставянето на българската наука в чужбина.

Чл. 36. (1) Заседанията на Президиума и на научните комисии на Висшата атестационна комисия се считат за редовни, ако присъствуват 2/3 от техния списъчен състав.

(2) Президиумът и научните комисии на Висшата атестационна комисия вземат решенията си с мнозинство повече от половината от списъчния им състав.

(3) При определяне на списъчния състав по предходните алинеи не се вземат предвид членовете, които се намират в чужбина, отсъствуват поради болест или им е разрешен продължителен отпуск. По този ред могат да се приспадат до 1/6 от членовете на президиума и на научните комисии на Висшата атестационна комисия.

(4) Гласуването е тайно.

Чл. 37. (1) Научните комисии се състоят от председател и 8 до 14 членове.

(2) В състава на научните комисии се включват хабилитирани научни работници и доктори на науките.

(3) Едно лице не може да бъде последователно член на научна комисия повече от два мандата.

(4) Членовете на научните комисии се назначават за срок от три години. Всеки три години се подменя най-малко 1/2 от състава на научните комисии.

Чл. 38. Научни работници от един институт или факултет не могат да съставляват повече от половината от членовете на научната комисия.

VI. ДОПЪЛНИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Чл. 39. (1) Научните работници могат да преминават на работа по същата специалност и със същото научно звание от една в друга научна организация въз основа само на избор на научния съвет на приемащата научна организация след обявяване на конкурс по установения ред.

(2) Този ред се прилага и при преминаване:

а) на научни сътрудници на работа като асистенти и обратно;

б) на доценти на работа като старши научни сътрудници II степен и обратно и

в) на професори на работа като старши научни сътрудници I степен и обратно.

(3) Даването на нови научни звания по смисъла на предходната алинея става: по буква "а" - от научния съвет на приемащата научна организация, а по букви "б" и "в" - от научната комисия на Висшата атестационна комисия по предложение на научния съвет на приемащата научна организация.

(4) При преминаването на хабилитираните научни работници от научноизследователски на научнопреподавателски длъжности се спазват изискванията на чл. 11 и чл. 14 за осигурена педагогическа дейност.

Чл. 39а. (Нов - ДВ, бр. 59 от 1992 г., отм., бр. 28 от 1996 г.).

Чл. 40. Хабилитираните научни работници запазват научните си звания и след като престанат да заемат научни длъжности.

Чл. 41. Лицата с научна степен получават към заплатата допълнително възнаграждение, определено от Министерския съвет.

Чл. 42. (1) Научните работници подлежат на периодично атестиране не по-рядко от един път на пет години.

(2) Редът и начинът на атестирането се определят с правилник, утвърден от Министерския съвет.

Чл. 43. Лицата, които завършват редовна докторантура, подлежат на централно разпределение по ред, установен от Министерския съвет.

VII. ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Чл. 44. Научнопреподавателските работници, които до влизане в сила на този закон са получили научното звание "преподавател" или "старши преподавател" и преподават на специалисти, запазват званията и длъжностите си за срок от пет години. Ако през това време не се хабилитират, те получават научното звание "асистент" и се преназначават на асистентски длъжности.

Чл. 45. (1) Научните звания по конкурси, за които са произведени избори, както и научните степени въз основа на защиты, които са произведени или насрочени до влизане в сила на този закон, се дават при спазване на досегашните изисквания.

(2) Решенията за даване на научни звания и степени по произведени вече избори и защиты се утвърждават по досегашния ред. Насрочените защиты на дисертационни трудове се произвеждат пред органа, предвиден по досегашния ред, а решенията за даване на научни степени въз основа на тях се вземат по реда, установен в този закон.

(3) Решенията на научните комисии за даване на научни звания и степени, взети до влизане в сила на този закон, подлежат на утвърждаване от Президиума на Висшата атестационна комисия.

(4) Всички конкурси за получаване на научни звания, обявени до влизането на този закон в сила, продължават по реда, установен от този закон.

Чл. 46. За прилагането на този закон се издава правилник, утвърден от Министерския съвет.

Чл. 47. Този закон отменя разпоредбите на Закона за висшето образование, които се отнасят до условията и реда за даване и отнемане на научни степени и научни звания.

(Изм. - ДВ, бр. 94 от 1986 г.) Изпълнението на закона се възлага на председателя на Министерския съвет.

ЗАКОН

за академична автономия на висшите учебни заведения

(ДВ, бр. 10 от 1990 г.)

Заклучителни разпоредби

.....

§ 3. В Закона за научните степени и научните звания (обн., ДВ, бр. 36 от 1972 г.; изм. и доп., бр. 43 от 1975 г., бр. 12 от 1977 г., бр. 61 от 1981 г., бр. 94 от 1986 г.) се правят следните изменения и допълнения:

.....

5. Навсякъде в закона думите "Комитетът за наука при Министерския съвет, Държавния комитет за изследвания и технологии и Министерството на народната просвета" се заменят с "Комитетът за наука и висше образование", а думите "Съвета за духовно развитие" се заличават.

Преходни разпоредби

§ 4. Процедурите за даване на научни звания, по които е направено предложение от съответните научни съвети до научните комисии на Висшата атестационна комисия, продължават по досегашния ред.

.....

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛУЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

към Закона за висшето образование

(ДВ, бр. 112 от 1995 г.)

.....

§ 19. В Закона за научните степени и научните звания (обн., ДВ, бр. 36 от 1972 г., изм. и доп., бр. 43 от 1975 г., бр. 12 от 1977 г., бр. 61 от 1981 г., бр. 94 от 1986 г., бр. 10 от 1990 г., бр. 59 от 1992 г.) се правят следните изменения:

1. навсякъде "кандидат на науките" се заменя с "доктор";
2. навсякъде "аспирант" и "аспирантура" се заменят с "докторант" и "докторантура";
3. навсякъде "висши учебни заведения" се заменят с "висши училища".